



Sygn. akt II CSKP 883/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Kowalski (przewodniczący)

SSN Tomasz Szanciło

SSN Jacek Widło (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa W. M. i M. M.
przeciwko [...] Bank spółce akcyjnej w W.
o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 30 czerwca 2022 r.,
skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 29 czerwca 2020 r., sygn. akt V ACa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 24 września 2019 r., wniesionym przeciwko [...] Bank [...] Spółce Akcyjnej z siedzibą w W., M. M. i W. M. domagali się pozbawienia wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego wystawionego przez pozwaną Bank 18 listopada 2014 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z dnia 28 stycznia 2015 r., wydanego w sprawie I Co [...], z powodu nieważności albo bezskuteczności wywołanej abuzywnością podstawowych postanowień umowy pożyczki udzielonej powodom przez pozwaną Bank 29 listopada 2010 r.

Strona pozwana wносиła o oddalenie powództwa w całości. Przeczyła zarzutowi nieważności umowy zawartej przez strony, jak też bezskuteczności wskazanych w pozwie jej postanowień.

Wyrokiem z 31 października 2019 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo i zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanej kwotę 10 817 zł tytułem kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że 29 listopada 2010 r. doszło do podpisania umowy, w której Bank zobowiązał się udzielić powodom pożyczki hipotecznej w wysokości 78 890 zł indeksowanej do euro, ze zmiennym oprocentowaniem. Powodowie zobowiązali się do spłacania pożyczki z odsetkami miesięcznie w ratach płatnych w złotych po ich przeliczeniu, według kursu sprzedaży euro z tabeli kursowej pozwanego Banku. Mieli jednak możliwość spłacania pożyczki w euro. Z powodu niewywiązywania się regularnie z tej powinności przez pożyczkobiorców pozwany Bank wystawił 18 listopada 2014 r. bankowy tytuł egzekucyjny, który postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z 28 stycznia 2015 r. został zaopatrzony w klauzulę wykonalności do kwoty 72 390,16 euro.

Oceniając znaczenie prawne ustalonych okoliczności, Sąd Okręgowy nie dopatrył się podstaw do uwzględnienia powództwa opartego na art. 840 k.p.c. Nie znalazł podstaw do uznania, że sporna umowa była nieważna z powodu zastosowania w jej treści mechanizmu waloryzacji pożyczki według kursu euro, który ustalał pozwany Bank we własnych tabelach. W ocenie Sądu Okręgowego ten

sposób indeksacji nie uzasadniał uznania, że kwota zadłużenia powodów nie została wystarczająco precyzyjnie określona, a więc naruszono w ten sposób art. 358¹ k.c. albo też, że przekroczono granice dopuszczalnej swobody umów z art. 353¹ k.c. Sąd Okręgowy uznał, że zasady walutowości i nominalizmu zostały zachowane w umowie, zaś zastosowana w niej waloryzacja była dopuszczalna i prawidłowo wyrażona, przy uwzględnieniu zasad powszechnie stosowanych w kredytach walutowych. Na zawarcie umowy takiego kredytu powodowie wyrazili swoją zgodę świadomie, ze względu na dość niskie oprocentowanie pożyczki w relacji do kredytów udzielanych w walucie polskiej, oraz stabilny, w dniu podpisania umowy, kurs waluty, z którą została powiązana kwota kredytu.

Sąd drugiej instancji podzielił twierdzenie powodów, podane jako uzasadnienie żądania opartego na art. 840 k.p.c., zgodnie z którym umowa kredytu z 27 czerwca 2006 r. zawierała postanowienia upoważniające pozwanego Bank do jednostronnego określenia zadłużenia powodów poprzez swobodne określanie kursu euro do złotego, a tym samym narzucanie powodom kwoty raty pożyczki. W ocenie tego Sądu postanowień tych nie można było jednak uznać za abuzywne, w rozumieniu przyjętym w art. 385¹ k.c., z tej już przyczyny, że chodziło o główne świadczenia stron, które zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Nawet przyjmując stanowisko odmienne, czyli uznając, że nie były to postanowienia jednoznaczne oraz że ich wprowadzenie do spornej umowy naruszało dobre obyczaje, w ocenie Sądu Okręgowego nie można było uznać, aby doszło w ten sposób do rażącego naruszenia interesów powodów, także dlatego, że powodowie od początku mieli zapisaną w umowie możliwość spłaty pożyczki w euro, czyli w sposób pomijający stosowanie wskazanych klauzul dotyczących ustalania przez pozwanego Bank kursu euro na podstawie własnej tabeli i jego stosowania do określania kwot rat pożyczki udzielonej powodom. Z tych względów Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw od uwzględnienia żądania pozwu opartego na art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wnieśli powodowie. Zaskarżając ten wyrok w całości, zarzucili naruszenie reguł oceny dowodów i ustalenie, że powodom znane były zasady funkcjonowania pożyczki denominowanej, ryzyko związane z jej uzyskaniem oraz że byli świadomi tego, iż zmiana kursu euro może

wpływać na wysokość ich zobowiązania z umowy pożyczki zawartej przez strony. Apelacja została ponadto oparta na zarzucie naruszenia art. 385¹ k.c. poprzez uznanie, że klauzula dotycząca przeliczania raty pożyczki według kursu euro określonego jednostronnie przez Bank nie miała charakteru abuzywnego, a także brak było podstaw do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego uzyskanego przez pozwaną Bank w stosunku do powodów. Na podstawie tych zarzutów skarżący wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez pozbawienie tego tytułu wykonalności i obciążenie strony pozwanej kosztami procesu poniesionymi przez powodów, w tym w postępowaniu zabezpieczającym związanym z przedmiotem tego procesu oraz w postępowaniu apelacyjnym.

W odpowiedzi na apelację pozwany wnosił o jej oddalenie i obciążenie powodów kosztami postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem z 29 czerwca 2020 r. oddalił apelację jako niezasadną, chociaż nie podzielił wszystkich ocen zaprezentowanych w uzasadnieniu wyroku objętego apelacją powodów w odniesieniu do okoliczności, które nie były sporne między stronami i zostały prawidłowo ustalone. Zdaniem Sądu odwoławczego, przy prawidłowych ustaleniach dotyczących okoliczności zawarcia oraz treści spornej umowy pożyczki, Sąd pierwszej instancji nie wniknął wystarczająco w jej ocenę prawną, w szczególności w zakresie tych jej postanowień, które dotyczyły jednego ze sposobów ustalenia wysokości rat pożyczki, które powodowie mieli obowiązek regulować co miesiąc na warunkach określonych w umowie, czyli mechanizmu przeliczania rat pożyczki udzielonej w euro na polską walutę według kursu notowania euro wobec złotego ustalanego w tabeli pozwanego Banku w celu ich spłacania w złotych, nie zaś w walucie pożyczki, którą było euro.

Sąd odwoławczy podkreślił, że w wielu orzeczeniach przyjmował, iż zastosowanie takiego sposobu ustalania rat kredytowych, jak występujący w niniejszej sprawie, narusza naturę stosunku umownego, czyli art. 353¹ k.c. Prowadzi bowiem do sytuacji, w której strona ekonomicznie i prawnie silniejsza w stosunku do standardowego klienta, który działa jako konsument w zaufaniu do instytucji takiej jak bank, jednostronnymi decyzjami dotyczącymi ustalenia kursu przeliczenia waluty obcej na złoty (w tym wypadku euro) może narzucić

drugiej stronie wysokość jej zobowiązań z tytułu rat kredytowych. Niezależnie więc od tego, w jaki sposób umowa tego rodzaju jest wykonywana po jej podpisaniu, jak też bez względu na to, że bank zwykle ustala tabele w oparciu o czynniki rynkowe przy uwzględnieniu własnego zysku z tytułu różnicy między kursem kupna wobec kursu sprzedaży, brak w umowie i regulujących ją przepisach ograniczenia w zakresie podjęcia takiej decyzji przez bank powoduje, że nie jest on w prawnym znaczeniu niczym skrzępowany w zakresie podejmowania decyzji kursowych i ich prezentowania w swoich tabelach, zgodnie z regułami prawa bankowego, z którego również nie wynikają wskazane ograniczenia. W odniesieniu do umów, zwykle kredytowych, indeksowanych do franka szwajcarskiego, w których taki mechanizm został przyjęty jako wyłączny sposób określenia raty kredytowej, Sąd Apelacyjny opowiadał się za ich nieważnością wynikającą z ich sprzeczności z art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (aktualnie: t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2439 ze zm.; dalej: pr. bank.) i art. 353¹ k.c.

W tej konkretnej sprawie Sąd Apelacyjny stwierdził, że powyższe stanowisko nie mogło jednak uzasadnić uwzględnienia apelacji powodów ze względu na istotnie odmienną treść umowy pożyczki z 29 listopada 2010 r., na co trafnie Sąd Okręgowy zwrócił uwagę w uzasadnieniu wyroku objętego apelacją powodów. Wynikało to – zdaniem Sądu drugiej instancji – z faktu, że we wskazanej umowie mechanizm obliczania rat pożyczki poprzez przeliczenie euro na złotego według kursu z tabeli pozwanego Banku nie miał charakteru wyłącznego, mimo że był przez Bank preferowany. W § 2.3.2. wprost zostało przyjęte, po postanowieniu dotyczącym wskazanego mechanizmu przeliczenia walutowego według kursu sprzedaży euro wobec złotego z tabeli Banku, że „Pożyczkobiorca może dokonywać spłat Rat Pożyczki również w walucie Pożyczki”, czyli w euro. Zdaniem Sądu odwoławczego to postanowienie miało podstawowe znaczenie dla oceny zasadności żądania pozwu, a tym samym apelacji powodów. Uznając bowiem nieważność postanowień dotyczących wskazanego mechanizmu przeliczenia walutowego z powodu jego sprzeczności z art. 353¹ i 720 k.c., podczas gdy umowa pożyczki również musi określać wysokość pożyczki „spłacanej”, przyjąć tu należało – w oparciu o art. 58 § 3 k.c. – że pominięcie w jej treści nieważnych postanowień nie skutkowało nieważnością całej umowy z 29 listopada 2010 r., która pozostawała umową

pożyczki udzielonej oraz spłacanej w euro. Eliminacji podlegały tylko nieważne postanowienia umowy zawartej przez strony. Ich usunięcie nie niweczyło jednak jej pozostałych, w pełni ważnych, elementów. Zostały w niej bowiem uzgodnione wszystkie istotne przedmiotowo elementy umowy pożyczki wynikające z art. 720 k.c. Nie było więc podstaw do uznania, że cała umowa z 29 listopada 2010 r. była nieważna.

Do analogicznych wniosków prowadzi – zdaniem Sądu Apelacyjnego – ocena prawna treści tej umowy, dokonywana pod kątem abuzywności tych jej postanowień, które dotyczyły opisanego mechanizmu przeliczenia walutowego rat pożyczki według kursu euro z tabeli Banku. Sąd ten podkreślił, że pomijając kwestię ich ważności, lecz oceniając tę część tej umowy pod kątem przesłanek z art. 385¹ k.c., Sąd Okręgowy dostrzegł, iż ten mechanizm dotyczył ustalenia wysokości rat, czyli głównych zobowiązań powodów wynikających ze spornej umowy pożyczki, jak również że był jasny w swojej treści. Przyjmując takie założenie, wykluczyć należało – według Sądu drugiej instancji – wniosek o abuzywności tych postanowień umowy. Przy przyjęciu, że były one niedozwolone w rozumieniu wynikającym z tego przepisu w związku z ich ewentualną niejasnością dla powodów, czyli w sensie subiektywnych i faktycznym, nie zaś pod względem prawnym, nie można było uznać nieważności tej umowy właśnie z tego powodu, iż ich wyeliminowanie nie mogło doprowadzić do usunięcia z tej umowy postanowienia, zgodnie z którym powodowie mogli też spłacać raty pożyczki w euro, i to bez względu na to, czy byli tego świadomi.

Od powyższego wyroku skargę kasacyjną złożyli powodowie, zaskarżając go w całości. Wyrokowi temu zarzucili:

1) naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 382 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie zebranych w sprawie dowodów z dokumentów w postaci wniosku kredytowego, Załącznika nr 1 do umowy pożyczki i potwierdzenia otwarcia rachunku w walucie PLN, na który miały być wpłacane raty, co doprowadziło do:

a) błędnej oceny prawnej, tj. uznania, że eliminacja z umowy uznanej przez Sąd Apelacyjny za abuzywną klauzuli o przeliczeniu walutowym z EUR na PLN przy

splacie raty (pkt 2.3.2 cz. II umowy zd. 1 i 2) nie skutkuje nieważnością umowy pożyczki, co było kluczowe dla oceny roszczenia powodów;

b) pominięcia w ustaleniach, że powodowie potrzebowali na realizację swoich celów i występowali do pozwanego o kwotę pożyczki w PLN i w tej walucie pożyczkę otrzymali, choć kwota pożyczki w umowie została określona w EUR, co w konsekwencji doprowadziło do całkowitego pominięcia przez Sąd Apelacyjny rozważenia problemu oceny wadliwości prawnej klauzuli o przeliczeniu kwoty pożyczki z EUR na PLN przy wypłacie pożyczki (pkt 2 f zd. 1 i 2 Załącznika nr 1 do umowy pożyczki i pkt 2.3.2. zd. 3 Regulaminu) i wpływu ewentualnej wadliwości tej klauzuli na ważność umowy pożyczki albo zmianę jej charakteru na pożyczkę udzieloną „w pełni” w PLN, która to kwestia była kluczowa dla oceny roszczenia powodów;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 353¹ w zw. z art. 720 § 1 i art. 58 § 3 k.c. oraz art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że stwierdzona przez Sąd Apelacyjny nieważność postanowienia umowy pożyczki o przeliczeniu walutowym z EUR na PLN przy splacie raty nie prowadzi w okolicznościach sprawy do nieważności umowy pożyczki, a jedynie do nieważności samego tego postanowienia, a co za tym idzie nie rodzi konieczności uwzględnienia roszczenia powodów o pozbawienie w całości wykonalności zakwestionowanego bankowego tytułu egzekucyjnego;

b) art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że postanowienie umowy pożyczki o przeliczeniu walutowym z EUR na PLN przy splacie raty zostało sformułowane w jasny sposób, a zatem, jako postanowienie dotyczące głównego zobowiązania powodów, nie mogło być przedmiotem jego oceny przez pryzmat abuzywności;

c) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że w sytuacji uznania postanowienia umowy pożyczki o przeliczeniu walutowym z EUR na PLN przy splacie raty jako sformułowanego w niejasny sposób, a zatem abuzywnego, nie prowadzi to do nieważności umowy pożyczki;

d) art. 720 § 1 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w odniesieniu do oceny kwestii kwoty i waluty pożyczki w kontekście określenia tych

elementów w umowie pożyczki i ich realizacji na etapie wypłaty pożyczki, czego efektem jest brak uznania z tego względu umowy pożyczki za nieważną,

e) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w odniesieniu do oceny klauzuli o przeliczeniu kwoty pożyczki z EUR na PLN przy wypłacie pożyczki i niedokonanie oceny tej klauzuli przez pryzmat jej abuzywności, czego efektem jest nieuznanie również z tego względu umowy pożyczki za nieważną, ewentualnie uznania pożyczki za udzieloną „w pełni” w PLN.

f) art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że stwierdzona przez Sąd Apelacyjny wada prawna umowy pożyczki (sposób przeliczenia rat kredytu z EUR na PLN) nie powoduje zasadności roszczenia powodów o pozbawienie w całości wykonalności zakwestionowanego bankowego tytułu egzekucyjnego, podczas gdy nawet przy braku uznania w tej sytuacji umowy pożyczki za nieważną, roszczenie powodów jest zasadne z uwagi na to, że kwoty wskazane w tytule są błędne, gdyż wynikają z rozliczeń pozwanego, które od początku realizacji umowy były dokonywane z zastosowaniem wadliwego postanowienia.

Podnosząc powyższe, skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę, pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania wywołanych skargą kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Za zasadny należy uznać podstawowy zarzut dotyczący w istocie braku ustaleń faktycznych i braku oceny wadliwości prawnej klauzuli o przeliczeniu kwoty pożyczki z EUR na PLN przy wypłacie pożyczki (pkt 2 f zd. 1 i 2 Załącznika nr 1 do umowy pożyczki i pkt 2.3.2. zd. 3 Regulaminu) i wpływu ewentualnej wadliwości tej klauzuli na ważność umowy pożyczki, ewentualnie skutków pominięcia tej klauzuli przy przyjęciu ważności umowy, a braku skuteczności wyłącznie kwestionowanej klauzuli.

W postępowaniu kasacyjnym nie jest wprowadzone dopuszczalne kwestionowanie samej oceny dowodów i poczynionych ustaleń, lecz może być poddana kontroli

kasacyjnej formalna prawidłowość wykonania obowiązków nałożonych na sąd drugiej instancji (zob. np. postanowienie SN z 1 grudnia 2017 r., I CSK 214/17). Kontrola kasacyjna nie może być dokonana na podstawie niepełnego lub wadliwie ustalonego stanu faktycznego (wyrok SN z 5 lutego 2015 r., V CSK 213/14).

Także podstawową kwestią podniesioną w skardze kasacyjnej była abuzywność (w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 2 k.c.) jednego z postanowień umowy łączącej strony. Należy przy tym zaaprobować pogląd Sądu Apelacyjnego, że zasady przeliczania udzielonego kredytu na złotówki oraz spłat na euro mają charakter niedozwolonych postanowień umownych. Właściwa jest, w szczególności, ocena odnośnie do abuzywności kwestionowanych przez powodów postanowień kontrolowanych wzorców umownych, które określają wysokość należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez pozwany Bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów.

Wyeleminowanie z łączącej strony umowy niedozwolonych postanowień umownych określających zasady przeliczania udzielonego kredytu na złotówki oraz spłat na euro wymaga oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Dla oceny tej kwestii ma przede wszystkim znaczenie okoliczność, że wymieniona klauzula określa świadczenie główne stron. Kwestia ta jednak nie jest ostatecznie decydująca jako prowadząca do upadku umowy w całości. Należy uznać, że eliminacja postanowienia określającego takie świadczenie częściowo prowadzi będzie do upadku umowy w całości niż eliminacja postanowienia niezwiązanego ze świadczeniem głównym (w tym kierunku także wyroki Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21, i z 28 września 2021 r., I CSKP 74/21).

Umowa kredytu lub pożyczki wiążąca wysokość udzielonego kredytu oraz wysokość jego spłat z kursem waluty obcej, w szczególności euro, nie jest sprzeczna z ogólną konstrukcją umowy kredytu przewidzianą w art. 69 ust. 1 pr. bank. Orzecznictwo Sądu Najwyższego jest w tym zakresie już utrwalone (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, a także powołane w nim wyroki Sądu Najwyższego: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14; z 19 marca 2015 r., IV CSK 362/14; z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14; z 1 marca 2017 r., IV

CSK 285/16). Zwrócić przy tym należy uwagę na stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, że w razie sporu o ważność umowy kredytu (tutaj pożyczki) bankowego denominowanego (indeksowanego) do obcej waluty, w której treści znajduje się niedozwolona klauzula konsumencka dotycząca sposobu tej denominacji, rozpatrzyć należy kilka możliwości rozstrzygnięcia. Pierwszą jest stwierdzenie nieważności umowy, która bez klauzuli niedozwolonej nie może dalej funkcjonować w obrocie prawnym, zwłaszcza ze względu na brak (odpadnięcie) któregoś z koniecznych składników (*essentialia negotii*) umowy nazwanej pożyczki. Drugą możliwość stanowi przyjęcie, że umowa jest ważna, ale w miejsce bezskutecznych postanowień waloryzacyjnych nie wchodzi żadne dodatkowe postanowienia. Trzecia możliwość to ewentualne przyjęcie, że umowa jest ważna i jej uzupełnienie przez sąd przez wprowadzenie w miejsce niedozwolonych klauzul innego mechanizmu waloryzacji.

W realiach niniejszej sprawy konieczne jest w szczególności rozważenie, czy po wyeliminowaniu abuzywnych postanowień odnoszących się do kursu walutowego możliwe jest ustalenie wysokości wzajemnych świadczeń stron i dalsze funkcjonowanie umowy w obrocie. Bezspornie, w wypadku analizowanej umowy odnoszącej wartość pożyczki do euro istniała możliwość zarówno wypłaty pożyczki, jak i jego spłaty w walucie pożyczki, czyli w euro. W umowie zawarto swoiste uprawnienie mające charakter *facultas alternativa*, dające konsumentowi możliwość wyboru sposobu spłaty i waluty spłaty kwoty. Powodowie mieli możliwość wypłaty i spłaty pożyczki w euro, jak i w złotych. Możliwość spłaty w euro pozwala na wyłączenie jakiegokolwiek wpływu na wysokość świadczeń pożyczkobiorców, tzw. spreadów walutowych wynikających z kursów jednostronnie przyjętych przez Bank. Istotne jest także, że wyłącza jakikolwiek wpływ niedozwolonego postanowienia umownego na treść praw i obowiązków pożyczkobiorców. Można bowiem uznać, że nawet przyjęcie abuzywnego charakteru klauzuli przeliczeniowej pozwala potencjalnie na funkcjonowanie umowy w pozostałym zakresie i dokonywanie spłat w euro, co pozwala na uniknięcie różnic kursowych, czyli spreadów jednostronnie ustalanych przez bank. Jednakże należy także zbadać, czy taki sposób ukształtowania umowy przy istniejących postanowieniach abuzywnych nie narusza interesu konsumenta. Należałoby pod uwagę wziąć jego stanowisko. W takiej

sytuacji dopuszczalne jest uznanie umowy za nieważną, jeżeli mechanizm przeliczeniowy dotyczy głównych świadczeń stron, a utrzymanie umowy jest niekorzystne dla konsumenta. Przy czym podstawową kwestią jest ustalenie, czy klauzula przeliczeniowa kwoty kredytu pozwala w ogóle ustalić wysokość zobowiązania kredytobiorcy w momencie zawarcia umowy kredytu (pożyczki). Kwestia spłaty jest bowiem wtórna, w tym sensie, że należy ją rozpatrzyć dopiero w sytuacji, gdy nie mamy do czynienia z abuzywnością klauzuli przeliczeniowej kwoty udzielonego kredytu.

O ile więc Sąd Apelacyjny przyjął jeden z poglądów, że istniejące klauzule przeliczeniowe nie prowadzą automatycznie do upadku umowy, która może trwać w dalszym ciągu, to jednak w sprawie nie dokonano analizy wpływu niedozwolonej klauzuli przeliczeniowej z euro na złote polskie przy wypłacie kwot pożyczki na wysokość należnych świadczeń wskazanych w bankowym tytule egzekucyjnym oraz kwestii ustalenia stanowiska konsumentów w tym względzie. Ma to znaczenie, po pierwsze, dla uznania, czy umowa wiąże strony, czy też zaistniały podstawy do stwierdzenia jej upadku w całości. Chodzi tu przede wszystkim o ustalenie wpływu abuzywności klauzuli przeliczeniowej na ustalenie wysokości pierwotnego zobowiązania powodów, a więc wysokości pożyczki im udzielonej. Innymi słowy, czy jest możliwe ustalenie tej kwoty, skoro niedozwolone postanowienie umowne nie wiąże konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.) Jeżeli jednak Sąd Apelacyjny uznałby, że umowa wiąże strony, należałoby ustalić wpływ eliminacji niedozwolonych klauzul umownych, które stosowano przy wykonywaniu umowy, na wysokość świadczeń powodów, objętych bankowym tytułem egzekucyjnym.

Nie można bowiem zapominać, że kwota, której dotyczy ten tytuł, stanowi pochodną pierwotnego zobowiązania powodów, co oznacza, że mógł on zostać wystawiony przez Bank jedynie w sytuacji, gdy bezspornie dało się ustalić kwotę zadłużenia powodów. Należy mieć na uwadze, że przedmiotem żądania powodów nie było tylko przesłankowe ustalenie nieważności umowy, co miałoby – w ich ocenie – uzasadniać pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w całości bądź w części. Bank (wierzyciel) wystawił bankowy tytuł egzekucyjny stosując przy przeliczeniu świadczeń z euro na złote polskie (przy wypłacie pożyczki), jak i przy spłacie rat niedozwolone klauzule umowne.

Wyeliminowanie niedozwolonych klauzul, przy przyjęciu wariantu utrzymania umowy, będzie miało wpływ na ostateczną wysokość świadczeń. Ustaleń w tym zakresie nie dokonano, jak również brak jest rozważań prawnych w tej materii. Niedozwolone klauzule były stosowane i miały wpływ na ostateczną wysokość świadczeń wskazanych w bankowym tytule egzekucyjnym. W szczególności należałoby więc ustalić, przy wariacie utrzymania umowy, jaki wpływ na wysokość świadczeń miało stosowanie niedozwolonych klauzul umownych i czy ich eliminacja wpłynie na wysokość zobowiązań powodów wynikających z tego tytułu, które mogą ulec zmianie co do wysokości, a jeżeli tak, to w jakiej wysokości.

W punkcie 6.3. umowy wskazano na mechanizm kursu wymiany walut z Tabeli Kursów, wskazując, że jednym z komponentów jest spread walutowy. Jego opisowy charakter nie pozwala jednak na ustalenie wysokości spreadu w inny sposób, jak poprzez odwołanie się do jednostronnego oświadczenia Banku określającego ten spread. Co prawda sposób kształtowania wysokości spreadu walutowego odwołuje się do mechanizmu zawartego w regulaminie produktowym (pkt 4.7.), to jednak załączony regulamin produktowy określa w punkcie 4.7. okoliczności, od których uzależniona jest zmiana wysokości opłat i prowizji, wskazując przy wystąpieniu jakiego rodzaju zmiany mogą się te opłaty zmienić (przesłanki zmiany), ale nie określają o ile to może wpłynąć na zmianę wysokości opłat (o ile zmieni się sama opłata a więc nie określają skutku zmiany). Wreszcie wartość spreadu walutowego wyrażonego w procentach na dzień zawarcia umowy nie została w umowie określona (punkt 6.3. umowy zawiera puste pole dla tych danych).

W związku z powyższym za zasadny należy uznać zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. Przyjmując zapatrywanie co do rozkładu ciężaru dowodu (zob. np. wyrok SN z 24 maja 2019 r., I CSK 250/18, która to sprawa dotyczyła oświadczenia o poddaniu się egzekucji zawartego w akcie notarialnym), to pozwany powinien wykazać istnienie wierzytelności z tytułu pożyczki oraz jej wysokość, co do kwoty kapitału oraz odsetek wyrażonych w walucie euro, na którą to kwotę i walutę wystawiono bankowy tytuł egzekucyjny. Należy dodać, że tytuł egzekucyjnego, a następnie rozstrzygnięcia nie oparto wyłącznie na twierdzeniach pozwanego jako banku, ale na dowodach z

dokumentów (umowie pożyczki), jak i okolicznościach niespornych jak wysokości kredytu w euro, jak i wypłaconej kwocie w PLN. Powodowie kwestionowali ważność umowy ze względu na zawarte w niej klauzule przeliczeniowe, które w ich ocenie doprowadziły do nieważności całej umowy. Nie kwestionowali faktu zawarcia umowy, wysokości kredytu w walucie euro, a także kwot im wypłaconych w PLN. Ewentualna różnica wysokości świadczeń po wyeliminowaniu niedozwolonych klauzul umownych nie wynika z samych różnic kursowych walut, bo te wystąpiłyby niezależnie od zastosowanego mechanizmu przeliczenia, ale z różnicy pomiędzy zastosowanym kursem z tabeli Banku a kursem rynkowym, który można byłoby zastosować przy zakupie waluty. Abuzyność nie wyraża się w samych wahaniami kursów walut, ale w mechanizmie zakupu i sprzedaży (przeliczenia waluty polskiej do euro) – różnic w zastosowanych tabelach kursowych banku w odniesieniu do notowań rynkowych. Należy zauważyć, że powodowie wybrali mechanizm wypłaty i spełnienia świadczeń z pożyczki w PLN, w sytuacji gdy na podstawie umowy mogli tego dokonywać w euro. Tych różnic kursowych oraz okoliczności, że były one niekorzystne dla powodów Sąd obu instancji nie analizowały. Umowa była wykonywana, a świadczenia przeliczane na podstawie niedozwolonych klauzul umownych. Po dokonanej analizie rzeczą Sądu będzie ocena, czy zastosowane mechanizmy przeliczeniowe spowodują, że umowę będzie można uznać za wiążącą albo stwierdzić jej nieważność.

Jak wskazano, przy wariacie utrzymania umowy, biorąc powyższe pod uwagę, zasadne jest przeanalizowanie, czy wcześniej wypłacone, a następnie spłacone raty pożyczki, według mechanizmu indeksacji dokonanej przez Bank, miały wpływ na kwotę pożyczki pozostałą do spłaty, w ostateczności zaś na wysokość zadłużenia wskazanego w bankowym tytule egzekucyjnym i czy w tym tytule wskazano właściwą wysokość zadłużenia, przy założeniu wyeliminowania niedozwolonych klauzul. Ustalenie natomiast (przesłankowo) nieważności umowy czyniłoby takie rozważania bezprzedmiotowymi, albowiem oczywiste byłoby w takiej sytuacji, że bankowy tytuł wykonawczy został wystawiony nieprawidłowo.

Należy także rozstrzygnąć w sprawie jakie stanowisko reprezentują konsumenci w przypadku, jeżeli Sąd dojdzie do wniosku, że analizowana klauzula ma charakter abuzywny, określając główne świadczenia stron (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z

19 maja 2022 r., II CSKP 797/22 i powołane tam orzecznictwo). Sąd Najwyższy podkreśla, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21).

W tym celu sąd rozpoznający sprawę powinien wykorzystać stosowne instrumenty procesowe, w tym także te przewidziane w art. 156¹ i 156² k.p.c. Przewodniczący ma zatem obowiązek pouczyć konsumenta o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów, tj. w szczególności o tym, czy - w ocenie sądu - istnieje możliwość utrzymania umowy po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych i jakie będą następstwa dalszego funkcjonowania stosunku prawnego o takiej treści (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Ewentualnie, przewodniczący powinien uprzedzić, że o konkretnym żądaniu dochodzonym w pozwie można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż wskazana przez stronę. W takiej sytuacji możliwe będzie przyjęcie, że konsument jest należycie poinformowany o skutkach uznania danej klauzuli umownej za abuzywną i podjął świadomą decyzję co do udzielenia mu ochrony na podstawie dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L nr 95, s. 29) oraz art. 385¹ k.c. W tym kontekście analiza pozostałych zarzutów staje się zbędna.

Z tych powodów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., rozstrzygnięto jak na wstępie.

[as]